

İslam Ekonomisinde Ticaret, İş ve Ortaklık Usulleri

Suna AKTEN ÇÜRÜK*

Giriş: İslam Ekonomisinin Gelişimi ve Ticaret, İş ve Ortaklık Usulleri

Bu çalışmada, İslâmî bir ekonomik yapının temelini teşkil eden ticaret, iş ve ortaklık usullerini konu edinen Türkçe çalışmalar incelenmektedir. Zekât, vakıf, sigorta ve sosyal güvenlik gibi konular kapsam dışı bırakılmış ve yine çeviri eserler de diğer çalışmaların konusu olarak değerlendirilmiştir. Literatürün değerlendirilmesine geçmeden önce bu giriş kısmında İslam ekonomisinin dünyadaki gelişimine ve esaslarına dair kısa bir bilgi verilecek, günümüzde yaygın olan ticaret, iş ve ortaklık modelleri ele alınacaktır.

1. Her ekonomik sistem kendi maksat ve prensiplerine uygun olarak şekillenir ve kendi kurumlarıyla hayat bulur. İslam'ın ortaya koyduğu ekonomik sistem de kendi inanç esaslarından, ilke ve kurallarından beslenir. İslam'ın temel kaynakları olan Kur'an-ı Kerim ve Sünnet'te emek, ücret, alış-veriş, ribâ, kâr, ticaret, çalışma hayatı ve harcamalar gibi birçok konuda temel hükümler bulunmaktadır. Böylece bir ekonomik yapının temelini teşkil eden üretim, tüketim ve mübadele ilişkilerinde genel ilkeler tespit edilmiştir. Geri kalan konular ise her çağın ve mekânın gereksinimlerini karşılamak üzere ictihadî alana bırakılmıştır.

İslam ekonomisi uygulamaları, İslam dininin ilk zamanlarına kadar dayanmakla birlikte modern iktisadî yaklaşım ve araçlardan hareketle yapılan çalışmaların gelişmesi yenidir. Son elli yılda İslam dininin inanç esasları, evren ve hayata ilişkin temel görüşlerinden hareketle modern ekonomik yapıları şekillendirmeye çalışan araştırmalar, "İslam ekonomisi/iktisadı" başlığı altında incelenmektedir. Bu sahaya giren konular uzunca bir dönem ilahiyatçılar tarafından İslam hukuku (Fıkıh) çerçevesinde değerlendirilmiştir.

* Yrd. Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü.

1976 yılında Kral Abdülaziz Üniversitesi tarafından Mekke’de düzenlenen ilk Uluslararası İslam Ekonomileri Konferansı, İslam hukukçuları ile ekonomistleri bir araya getirmiş ve bu buluşma, İslam ekonomisi alanında kayda değer bir literatür oluşmasına yol açmıştır. Konferans sonrasında 1978’de Ankara’da, İslam İşbirliği Teşkilatı’na (o zamanki adıyla İKT) bağlı olarak İslam Ülkeleri İstatistik, Ekonomik ve Sosyal Araştırma ve Eğitim Merkezi (SESTRIC) kurulmuştur. Aynı dönemde Cidde Kral Abdülaziz Üniversitesi’nde İslam Ekonomisi Araştırma Merkezi kurulmuş, 1981 yılında İslam Kalkınma Bankası tarafından, Müslüman ülkelerde ekonomik ve finansal faaliyetlerin İslâmî prensiplerle uygulanabilirliğini araştırmak üzere İslam Araştırma ve Eğitim Enstitüsü (Islamic Research and Training Institute – IRTI) kurulmuştur. Ayrıca çeşitli İslam ülkelerinde bu konu üzerinde akademik araştırmalar başlatılmıştır. Suudi Arabistan’da Riyad İmam Muhammed b. Suud İslam Üniversitesi, İslam Ekonomisi Bölümü (1980), Kuala Lumpur’da (Malezya) Uluslararası İslam Üniversitesi, Ekonomi Fakültesi (1983), İslamabad’da Uluslararası İslam Üniversitesi, Uluslararası İslam Ekonomisi Enstitüsü Ekonomi Okulu (1981), Mekke’de Ümmü’l-Kura Üniversitesi İslam Ekonomisi Bölümü (1981), Kıbrıs’ta İslam Bankacılığı ve Ekonomi Uluslararası Enstitüsü (1981), Sudan’da Ümmü Derman (Omdurman) İslam Üniversitesi Ekonomi Bölümü, Malezya’da Kebangsaan Üniversitesi (Selangor’da) ve Riyad’da Kral Suud Üniversitesi, Nijerya’da Sokoto Üniversitesi bünyesinde İslam ve ekonomi alanında dersler verilmeye başlanmıştır.

Kureşî (Qureshi), Ebu’l-A’lâ el-Mevdûdî, Muhammed Hamidullah, M. Necâtullah Sıddîkî, Seyyid Kutub, Tânkullah Han, Muhammed Ekrem Han, Muhammed Bakır es-Sadr, Ahmed en-Neccar gibi ilim adamları İslam ekonomisi alanında yaptıkları teorik ve felsefî çalışmalarla bugünkü uygulamaların temelini oluşturmada önemli katkı sağlamışlardır.

Uluslararası literatüre baktığımızda, bir bütün olarak ekonomik yapının tüm araç ve kurumlarıyla teşkili zor olduğundan, sistem/teori üzerine başlangıçta yapılan çalışmalar zamanla sınırlanma eğilimi göstermiş; klasik dönem uygulamalarından hareketle, mevcut ekonomik yapılarda uygulanabilir araç ve yöntemleri konu edinen çalışmalar ise artmıştır. Daha ziyade finans sektörü (bankacılık, sigortacılık, sermaye piyasaları vd.) üzerinde yoğunlaşan yabancı literatürde kavramın “Islamic finance” olarak değerlendirildiği görülmektedir.

2. İslam ekonomisi konusu incelenirken dikkat edilmesi gereken husus, bu kavramın değer hükümlerinden arınmış olmadığı ve İslam hukuku ekseninde şekillendiğidir.¹ Dolayısıyla, “İslam ekonomisi” kavramını, İslam dininin belli inanç esaslarından, evren ve hayata ilişkin temel görüşlerinden ayrı bir şekilde

1 Detaylı bilgi için bkz. Sabahaddin Zaim, *İslam-İnsan-Ekonomi*, 2. baskı, İstanbul: Yeni Asya Yayınları, 1995.

değerlendirmek mümkün değildir.² İslam hukukunda insanlar için geniş bir hareket alanı tayin edilmiş olup, “Eşyada asl olan ibâhadır” prensibi gereği, yasaklanmış olan iş ve uygulamalar dışında kalan alanda serbestçe hareket etme imkânı bulunmaktadır. Sosyalist sistemin aksine, genel anlamda kural olan “özgürlük ve serbesti”dir. Bununla birlikte, kapitalist sistemdeki gibi kişinin özgürlüğü sınırsız olmayıp yanlış ve haksız uygulamaları engelleyici sınırlar çizilmiş ve yasaklar getirilmiştir.³ Adalet, dayanışma, kardeşlik ve ahiret gibi güçlü kavramların hukuk normu ve ahlak ilkesi ile çerçevelediği bir erdemli serbestlik söz konusudur.

Makro bir kavram olan İslam ekonomisi, üretim-tüketim-dağıtım ilişkilerini ve kamu mâliyesi, zekât, vakıflar gibi çeşitli kurumları bünyesinde barındırmaktadır. Günümüzde, tasvir edilen bu ideal yapıdan ziyade, İslam ekonomisinin bir alt sistemi olan İslâmî finans sektörünün küresel ekonomilerde kendisine yer bulduğunu görüyoruz. Bunda İslâmî duyarlılığı yüksek yatırımcıların mâlî yatırım yapma kapasitelerinin belirleyici olduğu ortadadır. Özellikle 2008 küresel finans krizi ile birlikte, İslâmî finansın alternatif bir sistem olabileceği yönündeki değerlendirmeler artmış, konu akademik düzeyde mercek altına alınmıştır. Uzmanlar, İslam hukukuna uygun bankacılık, sigortacılık ve sermaye piyasası enstrümanlarının oluşturulması yönünde çaba göstermektedir.

3. İslam dini, sadece inanışlar ve ibadetlerden ibaret değildir. Aynı zamanda sosyal, siyasî ve ekonomik faaliyetlere katılımı da içeren bütünlük bir yaşam biçimidir. İslam ekonomisinde, tüm toplumun refahının artırılması hedeflenir ve zenginliğin birkaç kişide toplanması onaylanmaz. Bu nedenle, elde edilen kazancın sistemden çekilerek saklanması ve biriktirilmesi doğru bulunmamıştır. Bireylerin toplumun refahına katkı sağlayıcı yollara başvurması teşvik edilmiştir. Ayrıca, kaynakların atıl bırakılmaması ve gelişim sağlayacak şekilde üretim faaliyetlerine devam edilmesi bir sorumluluk olarak yüklenmiştir.

Sermayenin toplumun tüm kesimlerine yayılması, toplumsal düzenin korunmasında, huzur ve refahın sağlanmasında en önemli araçlardan birisidir. Bu sebeple İslam’da, ticarî faaliyetlere büyük önem verilmiş ve arz-talep dengesine göre belirlenen adil bir fiyatlandırmanın olduğu serbest piyasa yapısı teşvik edilmiştir. İslam ekonomisinde üretilen malların mümkün olan en ucuz şekilde tüketiciye ulaşması amaçlanmış ve bunun için mâlîyet minimizasyonunu sağlayacak mekanizmalar prensip düzeyinde kurulmuştur. Herhangi bir malın fiyatı, hammadde mâlîyetleri, üretim mâlîyetleri, depolama, taşıma gibi mâlîyetlere satıcının kârı eklenerek hesaplanır. Kâr miktarı satıcıya bırakılmakla birlikte, bir satıcının malını kasıtlı olarak mâlîyetinden aşağıya satması, bu hareketin öncelikli

2 Detaylı bilgi için bkz. M. Bakır Es-Sadr, *İslam Ekonomi Doktrini*, çev. Mehmet Keskin, Sadettin Ergün, İstanbul: Hicret Yayınları, 1979.

3 Detaylı bilgi için bkz. Sabri Orman, *İktisat, Tarih ve Toplum*, 3. baskı, İstanbul: Küre Yayınları, 2001.

diğer satıcıları zora sokacağı ve nihayetinde tüketicilerin bu durumdan olumsuz etkileneceği düşüncesiyle uygun görülmemiştir. Çünkü bu tür bir satıcı davranışı yıkıcı rekabettir. Diğer yandan, malların piyasaya girişine müdahale etmek yahut tekelci bir yaklaşımla malları piyasadan toplayarak fiyatları aşırı yükseltmek de onaylanmamıştır. Karaborsa, İslam dinine göre, toplum üzerindeki refah azaltıcı etkisine göre mekruhtan harama doğru değişen yasaklar kapsamındadır.

İslam ekonomisinde piyasanın kendi kendine işlemesi (serbestlik) asıldır ve aktörlerin dürüstlük, adalet, ahde vefa vb. birtakım ahlakî prensiplere uygun olarak hareket etmesi beklenir. Devletin piyasaya müdahalesi ise zorunlu durumlarda mümkündür. Devlet ancak, tüm tarafların çıkarlarını korumak adına çalışma saatleri, izinler, grev-lokavt hakları, çalışma şartları ve iş güvenliği, çalışanların ruh ve beden sağlığını koruyucu tedbirler, sosyal güvenlik gibi konularda siyasî otoritesini kullanarak çalışma hayatını düzenleyici kararlar alabilir.⁴ Bu husustaki hukukî prensip Mecelle'de şöyle ifade edilmiştir: "Raiyye, yani tebaa üzerinde tasarruf maslahata menuttur."

İslam, üretkenlikten uzak, adil olmayan ve topluma zarar verecek kazanç kapılarını kapatmıştır. Bunların başında ribâ gelmektedir. Ribâ kavramı, kredi-borç verme muamelesine dayanan "faiz" kavramından daha geniş bir anlam taşımaktadır ve yalnızca para borçlarını değil, aynı zamanda mal değişimlerini de kapsamaktadır. Ribâ, bir taraftan günümüz bankalarında / finans kurumlarında uygulanan basit faiz, bileşik faiz, nominal ve reel faiz vb. şeklinde görülmekte, diğer taraftan da bazı malların birbiri ile değişiminden veya vadeli satışından doğmaktadır. Benzer şekilde İslâmî bir ekonomide, karaborsacılık (*ihlikâr*), şans oyunları (*meysir*), kumar ve spekülâtif aktivitelere de yer yoktur. Zenginlik oluşumu, meşru, mevcut ve sahipliği elde edilmiş mallara dayandırılmalıdır. Piyasada açıklık şarttır. Aksi halde işlemler hukuken geçerli sayılmaz. Çok kârlı bile olsa alkol, domuz, pornografi, uyuşturucu ve yasadışı diğer zararlı maddelerin üretim, dağıtım ve tüketimi yapılamaz. Ayrıca kaynak ve imkânlar, kişilere verilmiş bir emanet olduğundan, onlar üzerinde sınırsızca tasarrufta bulunulamayacağı kabul edilir. Kişilerin tüm harcamalarında mutedil olmaları beklenir, israfa bulunma ve gösteriş amacıyla lüks malların satın alınması da naslarla yasaklanmıştır.

4. İslam ekonomisinde kişiler ve firmalar, yasaklanan durumlar dışında, faaliyetlerin niteliğine ve tarafların içinde bulunduğu şartlara göre farklı uygulamaları gerçekleştirerek gelir elde edebilirler. İslam hukukuna uygun olarak gelir temin etme yollarını üretim, ticaret ve ziraat olarak üç temel başlık altında inceleyebiliriz. Bu faaliyetler gerçekleştirilirken birtakım ortaklık, ticaret ve finansman modellerinin kullanıldığını görüyoruz.

4 Detaylı bilgi için bkz. Adem Esen, *Sosyal Siyaset Açısından İslam'da Ücret*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1993.

Ortaklık modellerini; emek-sermaye ortaklığı olan *mudarabe*, sermaye-sermaye (+emek) ortaklığına dayalı *müşareke* ve diğer ortaklık modelleri (*müzâraa*, *müsâkât*, *muğarase* vd.) şeklinde ifade edebiliriz. Ticaret alanındaysa kâr paylı satış olarak adlandırılan *murabaha*, vadeli teslim satışı olan *selem*, ürün veya eser sözleşmesi olarak bilinen *istisnâ'* ve kiralama (leasing) olarak bilinen *icara* modelleri kullanılmaktadır. *Sukûk* (borçlanma senedi) ve *tekâfîl* (karşılıklı sigorta) ise modern dönemde uygulama imkânı bulan diğer finansman modelleridir. Doğrudan bir finansman sağlamamakla birlikte, finans kurumlarında sürecin işlemesi amacıyla kullanılan destek uygulamalar ise *teverruk*, *karz-ı hasen* ve *vekâlet*dir.

İfade edilen tüm bu uygulamaların dayanağı, fıkhıta temellendirilmiş olan akitlerdir. Bu akitler değişen ekonomik ve finansal şartlara göre, yine İslâmî kurallara aykırı olmamak şartıyla geliştirilmekte, doğan ve doğacak olan ihtiyaçlara cevap verecek hale getirilmektedir. Mesela günümüzde çoğu zaman birden çok akit türünün bir arada gerçekleştirildiği ve ikiden fazla -hatta binlerce- kişinin akde taraf olduğu görülmektedir.

Türkiye'deki Literatürün Gelişimi ve Değerlendirilmesi

Türkiye'de İslam ekonomisi sahasına 1960'lı yıllardan itibaren ilgi duyulduğunu görüyoruz. Öncü çalışmalar, çağdaş iktisadî kuramlarla karşılaştırmalı olarak İslâmî bir ekonominin genel çerçevesini çizmeye çalışmıştır. Özellikle Türk mâlî sistemine derinlik kazandırma çabalarının arttığı, liberalleşme ve dışa açılma politikalarının izlendiği 1980'li yıllarda yoğun bir literatür oluştuğu görülmektedir. Çoğunluğu çevirilerden oluşan bu eserlerde, sosyalizm ve kapitalizm ile İslam ekonomisinin yapısal farklılıklarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Özal hükümeti inanç sâiki ile ekonomi dışı kalan atıl fonların sisteme aktarılmasını sağlamak üzere bir girişimde bulunmuş, bankalar kanununun bu duruma uygun olmaması sebebiyle, kanun hükmünde bir kararname yayınlayarak -başka ülkelerde İslâmî bankalar olarak bilinen kurumların- özel finans kurumları adıyla hayata geçmesini sağlamıştır. 1990'lı yıllara kadar piyasa yapısı, çalışma hayatı ve ticaretin temel ilkelerini içeren teorik çalışmalar ağırlıklı iken, sonrasında uygulamaya yönelik değerlendirmeler artmıştır. Özellikle 2008 küresel finans krizi ile ortaya çıkan alternatif sistem arayışları, dikkatleri bir kez daha konuya çekmiş ve İslâmî bankaların yapısı, işleyişi ve araçlarını ortaya koyan çalışmalar hız kazanmıştır.

Konumuz açısından literatüre baktığımızda, İslam dininin çalışma hayatını nasıl düzenlediğini ve helal yoldan kazanç temin etme ilkelerini ortaya koyan çalışmalar dikkat çekmektedir. Bu eserlerde işçi-işveren ilişkileri çeşitli boyutları ile ele alınmış, ahlakî değerler iş hayatının vazgeçilmez bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Klasik teorinin üretim faktörleri arasında yer alan emek ve sermaye kavramları, İslâmî perspektiften incelenmiş; devletin bir otorite olarak çalışma hayatı üzerindeki müdahale alanı tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca mevcut ekonomik yapının temelini oluşturan faiz-riba konusu mercek altına alınmıştır.

Bununla birlikte, faizin kaldırılması halinde günümüz ekonomik yapılarının nasıl işlerlik kazanacağını açıklayan çalışmalar sınırlıdır ve konu üzerindeki tartışmalar devam etmektedir. İslam ekonomisindeki diğer yasaklar ise müstakil eserlere konu olmaktan ziyade, fıkıh kitaplarında kendisine yer bulmuştur. 2000'li yıllara gelindiğinde ise modern iş hayatında yaşanan çeşitli sorunların çözümüne yönelik araştırmaların ön plana çıktığı ve kompleks yapıdaki finansal uygulamaların fikhî açıdan değerlendirildiği görülmektedir.

Alanda ön plana çıkan eserleri kısaca değerlendirmek istersek şunları söyleyebiliriz:

1. Yusuf İnan tarafından kaleme alınan *İslam'da Ticari Ahlak* adlı eser, alanda yazılan ve ulaşılabilir durumda olan en eski eserlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kitapta, bir müteşebbisin sahip olması gereken sıfatlar; tacirin şahsî durumu, sorumlulukları ve hakları, ticari faaliyetlerin sürdürülmesinde önemli uygulamalar ve ana yasaklar, ayet ve hadislere dayanarak açıklanmıştır.

2. *İslam Şirketler Hukuku Emek Sermaye Şirketi (el-Mudarabe)* adlı kitabında Osman Şekerci, İslam şirketler hukukuna uygun olarak ticarî-iktisadî teşebbüslerin neler olabileceği konusunu incelemiştir. Şirketler konusu hem modern hukuk hem de farklı mezhep görüşlerini de içeren İslam hukuku çerçevesinde açıklanmıştır. Mudarabe ortaklığında emek ve sermaye unsurları, fasit mudarabenin hükmü, tarafların ihtilafa düşmesi halinde alınacak tedbirler, mudarabenin son bulması ve mudarabe şirketine dönük yeni görüşler ortaya konmuştur.

3. *İslamda Emek-Sermaye* adlı eseri ile Eşref Efendizade Eşrefî, emek ve sermaye kavramlarını ayet ve hadisler ışığında değerlendiren bir başka ilim adamıdır. Batı toplumunda yaşanan emek-sermaye mücadelesinin kısa bir tahlilinin ardından, çözüm önerileri sunulmuştur.

4. Hamdi Döndüren tarafından kaleme alınan *İslam Hukukuna Göre Alım-Satımda Kâr Hadleri* adlı eserde, insanların birbirinden fayda sağlamak amacıyla gerçekleştirdikleri alış-verişte önemli bir konu olan kâr haddi konusu incelenmiştir. Öncelikle satım akdine ilişkin genel çerçeve sunulmuş, sonrasında ise kârın satım akdi içerisindeki yeri, miktar, ölçü ve nitelikleri; serbest piyasa yapısında uygulanabilecek kâr haddi ve bu haddin dışına çıkmanın hüküm ve sonuçları değerlendirilmiştir. Son kısımda ise serbest rekabeti bozabilecek arızalar ve bunların çareleri üzerinde durulmuştur.

Aynı yazar tarafından kaleme alınan *Delilleriyle Ticaret ve İktisat İlmihali*, alış-veriş konusunu tüm detayları ile ortaya koyan ve günümüz uygulamaları açısından değerlendiren temel bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Klasik dönemde uygulama bulan akitler çerçevesinde sunulmuş, çağdaş ekonomik problemlere bu bağlamda çözüm aranmıştır.

5. Vade farkı ve kâr haddi konusunda gerçekleştirilen ilmî sohbet ve tartışmaların yer aldığı bir başka eser *İslam Hukukuna Göre Alış Verişte Vade Farkı ve Kâr Haddi* ismi ile okuyucunun ilgisine sunulmuştur. İslâmî İlimler Araştırma Vakfı tarafından düzenlenen toplantıda birçok ilim adamı tarafından çeşitli alt başlıklar üzerinde gerçekleştirilen değerlendirmeler hükmî sonuçlara bağlanarak iş hayatına ışık tutması beklenmiştir.

6. Müreffeh bir topluma ulaşma açısından son derece önem arz eden işçi-işveren ve devlet ilişkileri, Adem Esen tarafından yazılan *İslam'da Ücret Kavramı, Sosyal Siyaset Açısından* adlı eserde ortaya konulmuştur. Metod olarak ücret konusu klasik iktisat bakışı ile açıklanmış, ortaya çıkan çeşitli sorunların izahı ve çözümü, İslâmî kaynaklara dayanarak yapılan yorumlar ve tarihî kaynaklar ışığında değerlendirilmiştir.

7. Ticarî hayatta yaşanan çeşitli gelişmelerin ve güncel sorunların ayrıntılı olarak incelendiği bir diğer eser, Nihat Dalgın tarafından yazılan *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular 2 (Ticaret Hayatımız)*'dir. Alış-veriş, faiz, kredi kartları, sigortacılık ve katılım bankaları olarak ayrılan 5 ana grupta belirlenen sorunlar, başlıklar halinde açıklanmış ve her bir soruna ilişkin hükmî bir sonuca yer verilmiştir.

Bugüne geldiğimizde konunun sadece ilahiyatçılar tarafından incelenmekle kalmadığını görüyoruz. Gerek iktisatçılar makroekonomik düzeyde, gerekse finansçılar mikro düzeyde teorik düzenlemelerin modern dönemde nasıl hayata geçirileceği üzerinde tartışmaktadır. Hükümetin küresel sermayenin Türkiye'de yatırıma dönüşme ihtimâlini düşünerek uyguladığı, İslâmî finansı destekleyen politikaları, ilgili çevreleri bu alanda çalışmaya sevk etmektedir. İslam ekonomisi ve finansı alanında açılan lisansüstü programlar ve gerçekleştirilen akademik toplantılar, mevcut literatürün zenginleşmesine katkı sağlayacaktır.

Literatür

A. Kitaplar

(Eserler yayın yılı sırasına göre verilmiştir)

1. 1960-1979

Beki, Abdülaziz, *İslamda Modern Ticari Meseleler*, Kayseri: Bekke Yayınları, ts., 308 s.

Aslangül, Halil, *İslam'da Çalışmanın Önemi*, Ankara: Kardeş Matbaası, 1962, 18 s.

İnan, Yusuf Ziya, *İslam'da Ticari Ahlak*, İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1964, 213 s.

Şevketi, Eşref Efendizade, *İslam'da Emek-Sermaye*, Ankara: Hedef Yayınları, 1964, 57 s.

Karaçöğür, Osman, *İslam'da Ticaret Hukuku*, Konya: Yeni Kitap Basımevi, 1966, 48 s.

İnan, Yusuf Ziya, *İslam Toplumunda İşçi ve Tacirin Sosyal Görevi*, İstanbul: Çağ Yayınları, 1967, 211 s.

Çakır, Musa, *İslam'da İşçi ve İşverenin Hakkı*, İstanbul: Fatih Matbaası, 1967, 55 s.

Toksarı, İhsan, *İslam'da İş Ahkamı ve İşçi Hakları*, İstanbul: Fatih Matbaası, 1968, 109 s.

Okur, Rana, *Türk İslam Medeniyetinde İş Ahlakı*, Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1969, 64 s.

Eygi, Mehmet Şevket, *Müslümanlar Nasıl Çalışmalı?*, İstanbul: Bedir Yayınevi, 1970, 32 s.

Kaplan, Cemaleddin, *İslam'da İşçi-İşveren Münasebetleri*, Ankara: Elif Matbaacılık, 1971, 130 s.

Şahin, Ahmet, *İslam'da İşçi ve İşveren Hakları*, İstanbul: Yaylacık Matbaası, 1972, 94 s.

Kaplan, Cemaleddin, *İslam'da Ticari Ahlak ve Rızık Meselesi*, İstanbul: Fazilet Kitabevi, 1974, 123 s.

Polat, Abdülkerim, *İslam'da Ticaret Hukuku*, İstanbul: Sabah Kültür Yayınları, 1977, 256 s.

Atay, Hüseyin, *İslam'da İşçi-İşveren İlişkileri*, Ankara: Kısmet Matbaası, 1979, 67 s.

2. 1980-1999

Karaman, Hayrettin, *İslam'da İşçi-İşveren Münasebetleri*, İstanbul: Marifet Yayınları, 1981, 57 s.

Şekerci, Osman, *İslam Şirketler Hukuku Emek Sermaye Şirketi el-Mudarabe*, İstanbul: Marifet Yayınları, 1981, 384 s.

Döndüren, Hamdi, *İslam Hukukuna Göre Alım-Satımda Kâr Hadleri*, Bahkesir: İslam Hukuku Külliyyatı, 1984, 237 s.

Komisyon, *İslam'da Emek ve İşçi-İşveren Münasebetleri*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1986, 453 s.

Karaman, Hayrettin ve Ali Şafak, *İslam Hukukuna Göre Alış Verişte Vade Farkı ve Kar Haddi*, 4. baskı, İstanbul: İlmi Neşriyat, 1990, 231 s.

Bilgiç, Bekir Ali, *İslam'da Kazanç Sistemi ve Çalışma Hayatı*, İstanbul: Fatih Gençlik Vakfı Matbaası, 1990, 360 s.

Kaleşi, Hüseyin, *İslam'da İş ve Ticaret Ahlakı*, İstanbul: Seha Neşriyat, 1990, 344 s.

Burkay, Hasan, *İslam'da Ticaret*, Ankara: Hüdaverdi Kitabevi, 1992, 32 s.

Yavuz, Yunus Vehbi, *Çalışma Hayatı ve İslâm*, İstanbul: Tuğra Yayınları, 1992, 322 s.

Çizakça, Murat, *Risk Sermayesi-Özel Finans Kurumları ve Para Vakıfları*, İstanbul: İSAV, 1993, 144 s.

Döndüren, Hamdi, *Çağdaş Ekonomik Problemlere İslâmî Yaklaşımlar*, 2. baskı, İstanbul: Kültür Basın Yayın Birliği, 1993, 236 s.; İstanbul: İklim Yayınları, 1988.

Esen, Adem, *İslam'da Ücret Kavramı, Sosyal Siyaset Açısından*, Ankara: TDV Yayınları, 1993, 152 s.

Döndüren, Hamdi, *Delilleriyle Ticaret ve İktisat İlmihali*, İstanbul: Erkam Yayınları, 1993, 638 s.

Koçak, Muhsin, *Hadislere Göre Meşru Olmayan Alışverişler*, Samsun, 1995.

Tabakoğlu, Ahmet, *İslam ve Ekonomik Hayat*, 2. baskı, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1996, 172 s.; Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1987, 171 s.

Kallek, Cengiz, *Asr-ı Saadette Yönetim Piyasa İlişkisi*, İstanbul: İz Yayıncılık, 1997, 332 s.

Döndüren, Hamdi, *İslâmî Ölçülerle Ticaret Rehberi 100 Soru 100 Cevap*, İstanbul: Erkam Yayınları, 1998, 335 s.

Çizakça, Murat, *İslam Dünyasında ve Batı'da İş Ortaklıkları Tarihi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, 210 s.

Yüksel, Ahmet Turan, *İslam'ın İlk Dönemlerinde Ticari Hayat*, İstanbul: Beyan Yayınları, 1999, 160 s.

3. 2000-2015

Akşit, M. Cevat, *İslam'da Ticaret Prensipleri*, İstanbul: Erkam Matbaası, 2001, 160 s.

Ellek, Hasan, *İslam Hukukunda Emek Sermaye Ortaklığı Mudarebe*, İstanbul: Yeni Akademi Yayınları, 2006, 140 s.

Köse, Murtaza, *İslam Hukukunda Anonim Ortaklıklar*, İstanbul: Yeni Akademi Yayınları, 2006, 256 s.

Tugay, Nurettin, *Kur'an'da Mal Kavramı*, Ankara: Fecr Yayınevi, 2006, 166 s.

Bayındır, Abdülaziz, *Ticaret ve Faiz*, İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2008, 367 s.

Uner, Enes, *İslam'da Ticaret Ahlakı ve Helal Kazanç*, İstanbul: Yasin Yayınevi, 2008, 126 s.

Kurt, İsmail, *İslam Çalışma Ahlakı*, Bursa: Emin Yayınları, 2009, 223 s.

Affane, Hüsameddin, *Müslümanın Ticaret Ahlakı*, İstanbul: Beyaz Karınca Yayınları, 2011, 64 s.

Akşit, M. Cevat, *Modern Ticaret Hukuku ve İslam Ticaret Hukukunda Haksız Rekabet*, İstanbul: Gümüşev Yayıncılık, 2011, 62 s.

Lebib, Muhammed, *250 Soruda Alışveriş Hüükümleri*, İstanbul: Beyaz Karınca Yayınları, 2011, 69 s.

Azizova, Elnure, *Hz. Peygamber Döneminde Çalışma Hayatı ve Meslekler*, İstanbul: İSAM Yayınları, 2011, 502 s.

Durak, Yasin, *Emeğin Tevekkülü Konya'da İşçi-İşveren İlişkileri ve Dindarlık*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011, 144 s.

Şener, Adem, *İslam'da Ticaret Rehberi*, İstanbul: Tekbir Yayınları, 2011, 142 s.

Soy, Önder, *Ticarette Adalet*, İstanbul: ysz., 2012, 125 s.

Şadi, Eren, *Ticaret Ahlakı*, İstanbul: Mavi Yayınları, 2012, 160 s.

Dumlu, Emrullah, *Ticari Malların Zekatı*, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2012, 272 s.

Gökçe, İsmail, *İş Dünyası İçin 33 Hadis ve Açıklamaları*, İstanbul: Işık Yayınları, 2012, 127 s.

Güler, Zekeriya, *40 Hadiste İş ve Ticaret Ahlakı*, İstanbul: İGİAD Yayınları, 2012, 188 s.

Köse, Saffet, *İslam İş ve Ticaret Ahlakı*, İstanbul: İGİAD Yayınları, 2012, 163 s.

Dalgın, Nihat, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular 2 (Ticaret Hayatımız)*, Samsun: Etüt Yayınları, 2012, 448 s.

Bilgen, Mustafa, *İslam Toplumunda Ticaret Ahlakı*, Gayem Yayınevi, 2013, 721 s.

Köse, Hasan, *Allah Emekten Yanadır (İşçi Çalışan Hakları)*, İstanbul: Akis Kitap, 2014, 320 s.

Atay, Hüseyin, *İslâm'da İşçi-İşveren İlişkileri*, 2. baskı, İstanbul: Atay Yayınları, 2015, 144 s.; İstanbul: Kısmet Matbaası, 1979, 67 s.

B. Makale ve Tebliğler

1. 1960-1979

Çubukçu, İbrahim Agah, "İslamda Medeniyet ve Çalışmanın Önemi", *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, 1966, c. 5, sy. 3-4, s. 75-78.

Ersoy, Arif, "İslam'da Ticaretin Önemi ve Ticaret Ahlakı", *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, 1969, c. 8, sy. 88-89, s. 300-308.

Karagülle, Süleyman, "İslam'da Fiyat Tahdidi Meselesi", *İslam Medeniyeti Mecmuası*, 1969, c. 2, sy. 8, s. 22-24.

Kuşak, Mahmut Şevket, "İslamda Çalışmanın Önemi", *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, 1964, c. 3, sy. 12, s. 268-272.

Zaim, Sabahaddin, "İşçi Meselesi Memokrasi ve İslam", *Milli Işık Mecmuası*, 1969, c. 7, sy. 24, s. 29-32.

2. 1980-1999

Ayas, Mehmet Rami, "Çalışma Kavramı Hakkında", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi*, 1982, sy. 5, s. 79-87.

Aktan, Hamza, “İslam’da Emek ve Sermaye İlişkisi”, *İslam’da Emek ve İşçi-İşveren Münasebetleri*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1986, s. 337-354.

Tabakoğlu, Ahmet, “İslam Ekonomisinde Emek ve Sermaye Kurumları”, *İslam’da Emek ve İşçi-İşveren Münasebetleri*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1986, s. 79-96.

Zaim, Sabahaddin, “Peygamberimizin İktisadi Hayatla İlgili Tebliğlerinden Örnekler”, *Diyanet Dergisi*, 1989, c. 25, sy. 4, s. 35-44.

Akyüz, Vecdi, “Devlet ve İşçi-İşveren İlişkileri”, *Mukayeseli Hukuk ve Uygulama Açısından İşçi- İşveren Münasebetleri Tartışmalı İlmi Toplantı (İstanbul, 12-13 Mart 1988) Bildirileri*, İstanbul: İlmi Neşriyat, 1990, s.191-204.

Gözübenli, Beşir, “Bey’ Bi’l-Vefa (Vefaen Satış) ve Bey’ Bi’l-İstiğlal”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1990, sy. 9, s. 109-119.

Şafak, Ali, “Ücret Sistemleri ve Ücretle İlgili Bazı Öneriler”, *Mukayeseli Hukuk ve Uygulama Açısından İşçi- İşveren Münasebetleri Tartışmalı İlmi Toplantı (İstanbul, 12-13 Mart 1988) Bildirileri*, İstanbul: İlmi Neşriyat, 1990, s.157-177.

Atasoy, Adil ve Ali Bardakoğlu, “Anonim Ortaklıkların Finansmanında Yeni Bir Araç Olarak Kar ve Zarar Ortaklığı Belgesi ve Konunun İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *İslam Ekonomisinde Finansman Meseleleri (İstanbul, 1986) Tebliğler Kitabı*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1992, s. 491-522.

Döndüren, Hamdi, İslam Bankacılığı ve Risk Sermayesi, *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, 1992, c. 6, sy. 1, s. 17-31.

Kallek, Cengiz, “İktisadî – Siyasî Bağımsızlık ve Medine Pazarı”, *İktisat ve İş Dünyası*, 1992, sy. 2, s. 4-5.

Yavuz, Yunus Vehbi, “Gelir Ortaklığı ve Buna Bağlı Köprü-Baraj Senetlerinin Hükümü”, *İslam Ekonomisinde Finansman Meseleleri (İstanbul, 1986) Bildirileri*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1992, s. 524-545.

Esen, Adem, “Verimlilik Kavramı ve İslam İktisadında Verimliliği Artırıcı Değerler”, *Diyanet İlmi Dergi*, 1993, c. 29, sy. 2, s. 91-102.

Kallek, Cengiz, “Asr-ı Saadette Devlet ve Piyasa Üzerine”, *Piyasa Düşmanı Kapitalizm*, Mustafa Özel (ed.), İstanbul: İz Yayıncılık, 1993, s. 117-122.

Kallek, Cengiz, “Medine Pazarı”, *İktisat ve Din*, Mustafa Özel (ed.), İstanbul: İz Yayıncılık, 1994, s. 7-12.

Şafak, Ali, “Menkul Kıymetler ve Ticareti”, *İslam Açısından Borsa*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1994, s. 65-79.

Hökekleli, Hayati, “İslam’ın İnsan Görüşü Işığında İşçi Hakları”, *İslam’da İnsan Modeli ve Hz. Peygamber Örneği*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995.

Ünal, İbrahim Halil, “İslamda İşçi-İşveren İlişkileri”, *İslam’da İnsan Modeli ve Hz. Peygamber Örneği Sempozyumu (Kutlu Doğum 1992) Bildirileri*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995.

Dönmez, İbrahim Kafi, “İslam Hukukunda Modern İletişim Araçları ile Yapılan Akitler”, *İLAM*, sy. 1, 1996, s. 9-62.

Döndüren, Hamdi, “İslam Ekonomisinde Sermaye Birikimi ve Kullanılma Yöntemleri”, *İLAM Araştırma Dergisi*, 1996, c. 1, sy. 2, s. 53-80.

Yılmaz, Ahmet, “Anonim Şirketi ve İslam Hukuku”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1996, sy. 2, s. 301-316.

Aktan, Hamza, “Ticaret Hukukunun Yeni Bazı Problemleri Üzerine İslam Hukuku Açısından Bir Değerlendirme (Borsa, Teminat Mektubu, Leasing)”, *I. Uluslararası İslam Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi (Konya, 25 Eylül 1996) Bildirileri*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: Kombad Yayınları, 1997, s. 209-228.

Bayındır, Abdülaziz, “Talep Enflasyonu ve Ortaklık Sistemi”, *Kur'an Mesajı İlmî Araştırmalar Dergisi*, 1997, sy. 1, s. 24-31.

Döndüren, Hamdi, “İslam Hukukuna Göre Akdin Feshinden Doğan Tazminat, Rekabet, Reklam, Promosyon ve Acentelerin Temsil Yetkisi”, *I. Uluslararası İslam Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi (Konya, 25 Eylül 1996) Bildirileri*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: KOMBAD Yayınları, 1997, s. 106-108.

Gözübenli, Beşir, “İslam Borçlar Hukukuna Göre Vadeli Satışlar ve Selem 1 - Vadeli Satışlarda Wade Farkı Problemi”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1997, sy. 13, s. 5-20.

Karaman, Hayreddin, “Vade Farkı”, *I. Uluslararası İslam Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi (Konya, 25 Eylül 1996) Bildirileri*, Mehmet Bayyigit (ed.), Konya: KOMBAD Yayınları, 1997, s. 762-777.

Sancaklı, Saffet, “Hz. Peygamber ve Çalışma Hayatı”, *Diyanet İlmî Dergi*, 1999, c. 35, sy. 3, s. 79-102.

Turgay, Nurettin, “Kur'an ve Çalışma”, *Diyanet İlmî Dergi*, 1999, c. 35, sy. 2, s. 71-78.

Akpınar, Ali, “İslam'da Çalışmanın Önemi ve Çok Yönlülüğü”, *Diyanet Avrupa Dergisi*, 1999, sy. 4, s. 42-47.

3. 2000-2015

Köse, Murtaza, “Ticaret Hukuku Tarihi Açısından Mudarabe ve Comenda Ortaklıklarının Etkileşimi Hakkında Bir Deneme”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, sy. 17, s. 151-177.

Tekin, Mustafa, “İbadet ve Çalışma Hayatı İlişmesine Kur'ani Açından Bir Yaklaşım”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, sy. 15, s. 227-251.

Akar, Muhlis, “İslamın Ekonomik Hayata Getirdiği Ticari ve Ahlaki Prensipler”, *Diyanet İlmî Dergi*, 2003, c. 39, sy. 1, s. 55-66.

Ayengin, Tevhid, “İslam'da İktisadi Hayatın Ahlaki Boyutu”, *Diyanet Dergisi*, 2003, c. 16, sy. 4, s. 648-659.

Döndüren, Hamdi, "Gayri Müslim Ülkelerde Din ve Ticaret İlişkileri", *Türkiye'nin Avrupa Birliğine Girişinde Din Boyutu (Çanakkale, 17-19 Eylül 2001) Bildirileri*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2003, s. 237-252.

Kök, M., "İnsan Hürriyeti, İslam ve Çalışma Üzerine Bir Deneme", *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, sy. 1, s. 85-92.

Buladı, Kerim, "Kur'an ve Hadislerde Ticaret", *Diyanet İlmî Dergi*, 2004, c. 40, sy. 1, s. 63-90.

Bayındır, Servet, "Bir Finansman Yöntemi Olarak Kullanılan Sermaye Ortaklığının İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", *Usul İslam Araştırmaları Dergisi*, Ocak-Haziran 2005, sy. 3, s. 139-157.

Kılıç, Recep, "İslam ve Çalışma Üzerine Felsefi Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005, sy. 41, s. 117-136.

Macit, M., "Çalışmayla İlgili Tutumlar, Zihniyet ve Din", *EKEV Akademi Dergisi*, 2005, yıl 9, sy. 23, s. 255-270.

Topal, Şevket, "İslam Hukukunda Alım-Satım Piyasasına Yönelik Bazı Düzenlemeler", *Din Bilimleri Dergisi*, 2005, sy. 5/1, s. 211-228.

Kallek, Cengiz, "Narh Konusuna Yeniden Bakış", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2006, sy. 7, s. 257-276.

Kumaş, Mehmet Salih, "Bir Finansman Yöntemi Olarak İş Ortaklığı Uygulaması Mudarabe-Comenda Karşılaştırması", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006, c. 15, sy. 1, s. 369-383.

Beroje, Sahip, "Hz. Peygamberin Ticari Hayata İlişkin Bazı Hukuki Düzenlemeleri", *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı Sempozyumu (Çorum, 20-22 Nisan 2007) Bildirileri*, Mahfuz Söylemez (ed.), Çorum: İslâmî İlimler Dergisi Yayınları, 2007, s. 579-600.

Esen, Adem, "Batı ve İslam İktisadında Teşebbüs Hürriyeti", *21. Yüzyıla Girerken Dünya ve Türkiye Gündeminde İslam (Sivas, 19-21 Mayıs 1995) Bildirileri*, Osman Kavaklıoğlu, Şaban Tutcu (eds.), Sivas: Kemal İbn-i Hümam Vakfı Yayınları, 2007, s. 77-105.

Koşum, Adnan, "Hz. Muhammedin Ticari Hayatında Ahde Vefa İlkesi ve Uygulama Örnekleri", *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı Sempozyumu (Çorum, 20-22 Nisan 2007) Bildirileri*, Mahfuz Söylemez (ed.), Çorum: İslâmî İlimler Dergisi Yayınları, 2007.

Kumaş, Mehmet Salih, "Faizsiz Bir Finansman Yöntemi Olarak Venture Capital Sistemi ve İslam Bankacılığı İle Mukayesesi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2007, c. 16, sy. 1, s. 279-298.

Sancaklı, Saffet, "Toplumsal Hayat Bağlamında Çalışma Hayatını Olumsuz Yönde Etkileyen Dini Bazı Söylemlerin Hadisler Açısından Analiz ve Kritiği", *Hz.*

Peygamber ve Evrensel Mesajı Sempozyumu (Çorum, 20-22 Nisan 2007) Bildirileri, Çorum: İslâmî İlimler Dergisi Yayınları, 2007.

Akpınar, Ali, “Kuran’a Göre Çalışmanın Çok Yönlülüğü ve İbadet Boyutu”, *İslam ve Çalışma Hayatı Ulusal Sempozyumu (İzmir, 25-27 Kasım 2005) Bildirileri*, İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2008, s. 23-27.

Erdem, Ekrem, “İslam ve Piyasa Üzerine Düşünceler”, *İslam ve Çalışma Hayatı Ulusal Sempozyumu (İzmir, 25-27 Kasım 2005) Bildirileri*, İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2008, s. 251-286.

Esen, Adem, “Çalışma Hayatının İktisadi Boyutu ve Ülkemizdeki Ücretler”, *İslam ve Çalışma Hayatı Ulusal Sempozyumu (İzmir, 25-27 Kasım 2005) Bildirileri*, İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2008.

Kallek, Cengiz, “Bir Hukuk, Mâlîye ve Ticaret Terimi Olarak Sak”, *UTESAV Ekonomik Kalkınma ve Değerler Konferansı (İstanbul, 7 Haziran 2008) Bildirileri*, İstanbul: UTESAV, 2008, s. 157-170.

Kallek, Cengiz, “İslâm’da Pazar Ahlâkı ve Yahyâ b. Ömer el-Kinânî”, *İş Ahlakı Dergisi*, 2008, c. 1, sy. 1, s. 9-30.

Kılıç, Recep, “Çalışma Hayatımızın Problemleri Üzerine”, *İslam ve Çalışma Hayatı Ulusal Sempozyumu (İzmir, 25-27 Kasım 2005) Bildirileri*, İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2008.

Tabakoğlu, Ahmet, “İslam Çalışma Ekonomisi”, *İslam ve Çalışma Hayatı Ulusal Sempozyumu (İzmir, 25-27 Kasım 2005) Bildirileri*, İzmir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2008, s. 106-143.

Arslan, Emine, “Fetva Mecmualarında İş Ahlakına Dair Fetvalar”, *Din ve Hayat Dergisi*, Haziran 2010, s. 30-33.

Aydar, Hidayet, “Kur’an-ı Kerim’de Ticaret”, *Din ve Hayat Dergisi*, Haziran 2010, s. 8-10.

Bozkurt, Nebi, “Hz. Peygamber’in Ticari Hayatı”, *Din ve Hayat Dergisi*, Haziran 2010, s. 11-13.

Çeker, Orhan, “İslam’da Ticari İlkeler”, *Din ve Hayat Dergisi*, Haziran 2010, s. 50-53.

Döndüren, Hamdi, “Kur’an ve Sünnete Göre Altınla İlgili Ticaret Muameleleri”, *Güncel Dini Meseleler İstişare Toplantısı – III Tebliğler Kitabı*, 10-12 Aralık 2010 Afyon, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010, s. 482-508.

Durmuş, Abdullah, “Günümüz Tüccarlarının İktisadi Meselelerle İlgili Fıkıh Algısı ve Bazı Problemleri: Şırnak Örneği”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2010, sy. 16, s. 47-58.

Durmuş, Abdullah, “İnternet Aracılığıyla Satış, Forex İşlemler, Network Marketing, Borsada Hisse Senedi Alım Satımı, Likit Fonlar ve Dini Fonlar ve Hükümleri”,

Güncel Dini Meseleler İstişare Toplantısı – III (Afyon, 10-12 Aralık 2010) Bildirileri, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010, s. 397-435.

Erturhan, Sabri, “İslam Ticaret Hukukuna Vücut Veren Ahlaki Esaslar”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2010, sy. 16, s. 213-246.

Esen, Bilal, “İş Ahlakının İşçi-İşveren Boyutuna Dair Güncel Meseleler”, *Din ve Hayat Dergisi*, Haziran 2010, s. 34-38.

Gözübenli, Beşir, “İslam Borçlar Hukukunda Altınla İlgili Hükümler”, *Güncel Dini Meseleler İstişare Toplantısı – III (10-12 Aralık 2010 Afyon) Bildirileri*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010, s. 473-481.

Kallek, Cengiz, “Sahabenin Teşebbüs Ruhu ve İş Ahlakı”, *Din ve Hayat Dergisi*, Haziran 2010, s. 14-17.

Kaplan, Yunus, “Ticarette Adalet”, *Din ve Hayat Dergisi*, Haziran 2010, s. 46-48.

Savaş, Abdurrahman, “İnternet, İnternette Sözleşme (Alış Veriş), Network Marketing ve Forex”, *Güncel Dini Meseleler İstişare Toplantısı – III (Afyon, 10-12 Aralık 2010)Bildirileri*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010, sy. 981, s. 361-395.

Yılmaz, Hüseyin, “İslam ve İş Ahlakı”, *Din ve Hayat Dergisi*, Haziran 2010, s. 42-45.

Zaim, Halil, “İş Ahlakı”, *Din ve Hayat Dergisi*, Haziran 2010, s. 4-7.

C. Tezler

1. 1980-1999

Büyükçelebi, İsmail, “İslam Hukukunda İnan Şirketi ve Nevileri”, Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, 1981, 185 s.

Şekerci, Osman, “İslam Şirketler Hukuku Özellikle Emek-Sermaye Şirketi (El-Mudaraba)”, Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, 1981, 405 s.

Kallek, Cengiz, “Hz. Peygamber Döneminde Devletin Piyasaya Müdahalesi”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 1989, 97 s.

Kayapınar, Hüseyin, “İslam Hukukunda Ortaklık ve Kira Yoluyla Arazinin İşletilmesi”, Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 1993, 368 s.

Köse, Murtaza, “İslam Hukukunda Anonim Ortaklıklar”, Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 1996, 215 s.

Ulusoy, Recep, “Bir Finansman Yöntemi Olarak Mudarabe”, Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 1997, 254 s.

Okutan, İsmail, “İslam Ekonomisinde Bir İktisat Sujesi Olarak İnsan”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 1998, 63 s.

Çalışkan, Hüseyin, “İslam Hukukunda Alet-Emek Ortaklığı”, Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, 1998, 56 s.

Çakmak, Hanefi, “İslam Hukukunda Tarım İşletmeciliği ve Tarım Ortaklığı”, Yüksek Lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, 1999, 115 s.

Erdoğan, Hamza, “İslam Hukukunda Fikir ve Sanat Hukuku Kavramı Eser Sahibinin Eseri Üzerindeki Haklarının Hukuki Niteliği”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 1999, 69 s.

İnanır, Ahmet, “İslam Hukukunda Emek Şirketi”, Yüksek Lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, 1999, 89 s.

2. 2000-2015

Elsöz, Ümit, “İslam Hukukunda Şirket Ortaklıklarının Hakları, Sorumlulukları ve Şirketlerin Tasfiyesi”, Yüksek Lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, 2002, 104 s.

Ellek, Hasan, “İslam Hukukunda Emek-Sermaye Ortaklığı (Mudarebe) ve Diğer Ortaklıklarla İlişkisi”, Yüksek Lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, 2003, 104 s.

Habergetiren, Ömer Faruk, “İslam Hukukunda Sermaye ve Sermaye Hareketleri (Sermayenin Oluşumu, Birleşmesi ve Bütünleşmesi)”, Doktora tezi, Harran Üniversitesi, 2005, 197 s.

Koçdoğan, Abdullah, “Bir Finansman Tekniği Olarak Barter Sistemi ve İslam Hukukundaki Yeri”, Yüksek Lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, 2008, 108 s.

Aykal, Ömer, “İslam Hukuku Açısından Elektronik Ticarete Akdin Kuruluşu”, Yüksek Lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2009, 103 s.

Aksel, Hesna Serra, “Kur’an ve Sünnette Ticaret ve Faiz Kavramları”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011, 88 s.

Baysa, Hüseyin, “Hukuk Sosyolojisi Açısından Vahiy Döneminde Ticari Hayat”, Doktora tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2011, 252 s.

Erdaş, Mehmet Levent, “Katılım Bankalarının Kar Dağıtım Metodları ve Bankacılık Sektöründeki Yapısal Analizi”, Yüksek Lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2012, 196 s.

Okumuş, Aydoğan, “Risk Sermayesi Oluşumunda Katılım Bankacılığının Rolü ve Etkisi”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2013, 152 s.

Uslucan, Emre, “Katılım Bankalarında Bireysel Pazarlama Faaliyetleri ve Tüketicilerin Katılım Bankaları Tercihinde Etkili Olan Faktörler”, Yüksek Lisans tezi, Atılım Üniversitesi, 2013, 88 s.

Yüzbaşıoğlu, Nuray, “Proje Finansmanında Kullanılan Faizsiz Finans Yöntemleri ve Araçları”, Yüksek Lisans tezi, Türk Hava Kurumu Üniversitesi, 2014, 240 s.

İslam Ekonomisinde Ticaret, İş ve Ortaklık Usulleri

Suna AKTEN ÇÜRÜK

Özet

Son 50 yılda İslam dininin inanç esasları, evren ve hayata ilişkin temel görüşlerinden hareketle modern bir ekonomik model ortaya koymaya çalışan araştırmalar, “İslam ekonomisi/iktisadı” başlığı altında toplanmaktadır. Öncü çalışmalar, çağdaş iktisadî kuramlarla karşılaştırmalı olarak İslâmî bir ekonominin genel çerçevesini çizmeye çalışmıştır. Bu çalışmalarda sosyalizm ve kapitalizmin temel ilkeleri ile İslam ekonomisinin yapısal farklılıklarını ortaya koymak amaçlanmıştır. 80’li yıllarda çalışma hayatının esaslarını ortaya koyan, ticaret, iş ve ortaklık usullerini çeşitli yönleri ile ele alan çalışmaların sayısı hızla artmıştır. Son 20 yılda ise gerek iktisatçılar makro düzeyde gerekse finansçılar mikro düzeyde teorik düzenlemelerin modern dönemde nasıl hayata geçirileceği üzerinde tartışmaktadır. Bu makale söz konusu literatürü sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam Ekonomisi, İslâmî Finans, İslâmî Finansman Modelleri.

Literature on Trade Business and Partnership in the Islamic Economy

Suna AKTEN ÇÜRÜK

Abstract

The studies conducted over the past fifty years with an attempt to put forth a modern economic model based on the Islamic worldview are collected under the title of “Islamic economy/economics.” Pioneering studies have aimed to draw the general framework of an Islamic economy in comparison to the contemporary economic theories, paying special attention to the structural differences between Islamic economy and leading theories of socialism and capitalism. There has been a rapid increase in the number of studies focusing on the principles of working life, various aspects of trade, business processes and partnerships after the 1980s. In the last twenty years, both the economists at the macro level and the financiers at the micro level have discussed how the theoretical regulations can be implemented in the modern era. This article offers an evaluation of related literature in Turkish.

Keywords: Islamic Economics, Islamic Finance, Islamic Financial Models.

